

Kort med hensikt

Olsen-utvalgets rapport, fremlagt tidligere i år, avdekket at personer i Norge med en kjent psykisk lidelse stod for 91 av 132 drap (71 %) i perioden 2004–2009. Omfanget aktualiserer spørsmålet om psykiatriske pasienters rettslige stilling sett i forhold til deres rett til adekvat behandling. Men rettspsykiatri og rettspsykologi omhandler mye mer enn drap. Psykologer og leger opptrer regelmessig i retten som sakkyndige og som vitner, både i straffesaker og sivilrettslige saker. I hovedsak vil det være slik at retten oppnevner sakkyndige, mens advokater i rollene som prosessfullmektiger eller aktor/forvarer innkaller den som har behandlingsansvar for pasienter som befinner seg i en rettsprosess. Kritiske stemmer hevder at psykologer og psykiatere i rollen som sakkyndige bidrar til å undergrave det frie dommerskjønnet som hele rettsvesenet hviler på. Om disse spørsmålene forholder forfatteren av *Rettspsykiatri – en introduksjon* seg taus.

En sakkyndig opptrer i rollen som en venn av retten, mens en behandler nødvendigvis vil være en venn av pasienten

Randi Rosenqvist er spesialist i psykiatri og har sittet i Den rettsmedisinske kommisjon siden 1983. Forlaget annonserer at boken i særdeleshet er skrevet for leger og psykologer som i sin rolle som behandlere i det psykiske helsevernet må forholde seg til følgende: at pasienter er siktet i en straffesak, tvangstiltak, pasienters erstatningsansvar og erstatningskrav, og vurderinger av pasienters evne til å møte i en rettsak eller sone en dom. Bokens hovedtema er hvordan rettslige og juridiske forhold som dels ligger utenfor, dels overlapper lov om psykisk helsevern, kan virke inn på en pasients situasjon. Omtalen av utilregnelighetsbestemmelsen (jf. straffeloven § 44), straffereduksjonskriterier knyttet til psykiatriske forhold (jf. straffeloven § 56) og særreaksjoner som forvaring og dom til tvungen omsorg (straffeloven § 39) er instruktive, men oppleves imidlertid som kontekstløse uten en dypere idéhistorisk redegjørelse.

Boken er kort og oversiktlig delt i fire deler: *Rammene for rettspsykiatrisk arbeid*, *Strafferettspsykiatri*, *Sivil rettspsykiatri* og *Psykisk helsevern, sivile tvangshjemler og dom til tvungen*

helsevern. Oppbygning og form bidrar til at boken med letthet kan fungere som et oppslagsverk og minileksikon for behandlere som må belage seg på å møte i retten.

Rosenqvist synes å ha en klar og fornuftig didaktisk målsetting om å få psykologer og leger til å skille sin rolle som behandler fra rollene som rettsoppnevnt sakkyndig og sakkyndig vitne. Å overvære kollegaer som, ofte oppmuntret av advokater og dommere, svarer på spørsmål langt utenfor sin kompetanse og sitt mandat, kan gi et inntrykk av både overmot og uforsvarlighet. En behandler vil i utpreget grad ønske å se og fremheve ressursene hos sine pasienter, mens det av en sakkyndig forventes en nøytral og objektiv fremstilling av mennesker og saksforhold. En sakkyndig opptrer i rollen som *amicus curiae*, en venn av retten, mens en behandler nødvendigvis vil være «en venn av pasienten». Å lese Rosenquists bok vil kunne gi behandlere tiltrengt kunnskap om juridiske forhold, noe som kan forebygger bombastiske vitneutsagn og vurderinger med ukritisk, positiv valør som like gjerne kan virke negativt inn på rettens oppfatning av pasientens psykiske status og prognose.

For alle som arbeider mer spesialisert med strafferettspsykiatri og skadeerstatning på bakgrunn av oppnevning av domstolene, vil boken naturlig nok ha mindre å tilføre. *Rettspsykiatri – en introduksjon* utelater faglige temaer som er grundigere behandlet i boken *Rettspsykiatri i praksis* (2004), som Rosenqvist forfattet sammen med professor i rettspsykologi, Kirsten Rasmussen. Boken virker, som sagt, kort med hensikt. En presentasjon av temaer som «Rettspsykiatriens idéhistorie» (inkludert Hamsun-saken) og «Den rettsmedisinske kommisjons arbeid» (inkludert kvalitetskriterier) ville kunne gjort boken mer komplett.

Psykiater Rosenqvist skal berømmes for at hun tydelig anstrenger seg for å inkludere spesialister i klinisk psykologi som jevnbyrdige og likestilte kollegaer i det rettspsykiatriske arbeidet. Den uforsonlige tvekampen Langfeldt–Schjelderup står tilbake som et bleknet minne over to profesjoner som til slutt dannet en (u)hellig allianse i striden rundt Juklerød på Gaustad sykehus. God lesning.

Anmeldt av Jon Ståle Gjesdal Henriksen, medlem i Foreningen for sakkyndige psykologer (FOSAP)